

FONS: EDITORIAL CANOSA (1921-1933)

1. ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

1.1. CODI DE REFERÈNCIA

CAT_AUPC_03_16

1.2. NIVELL DE DESCRIPCIÓ

Fons

1.3. TÍTOL

Fons Editorial Canosa (1921-1933)

1.4. DATA (ES)

Dates de creació: 1870-1933

Data d'agregació: 1921-1933

1.5. VOLUM I SUPORT

El fons bibliogràfic està format per 48 volums.

El fons fotogràfic de l'Editorial Canosa, està format per 1851 fotografies, de les quals 1787 son negatius en placa de vidre i 64 en suport flexible¹.

<u>Suport de vidre</u>		<u>Suport flexible</u>	
6'5x9cm Negatiu	(2)	6x6'5cm Negatiu	(14)
6'5x9cm Positiu	(2)	6x9cm Negatiu	(5)
8'5x10cm Llanterna	(8)	6'5x9cm Negatiu	(26)
9x12cm Negatiu	(56)	6x11'5cm Negatiu	(3)
9x12cm Positiu	(1)	6x13cm Negatiu	(4)
10x15cm Negatiu	(1637)	9x12cm Negatiu	(8)
13x18cm Negatiu	(60)	13x18cm Negatiu	(4)
4'5x10'5cm Negatiu estereoscòpic	(3)		
4'5x11'5cm Negatiu estereoscòpic	(11)		
6x13cm Negatiu estereoscòpic	(6)		
6x13cm Positiu estereoscòpic	(1)		
Total 1787		Total 64	

¹ Informació extreta de: García Sánchez, Andreu. *Informe Reial Càtedra Gaudí. Segunda parte: Fons Canosa*, 2001.

La col·lecció de fotografies sobre l'obra d'Antoni Gaudí està formada per 11 caixes de conservació que contenen 240 plaques de vidre.

2. ÀREA DE CONTEXT

2.1. NOM(S) DEL(S) PRODUCTOR(S)

El productor de la unitat de descripció és l'Editorial Canosa, empresa familiar fundada a Barcelona pels germans i arquitectes Emilio i Marino Canosa Gutiérrez.

Pel què fa a l'autoria de les fotografies, en la catalogació actual no hi ha cap referència a un nom concret.

A l'índex de gravats de la monografia de l'arquitecte publicada per l'editorial Canosa el 1928, se n'indica la procedència. Quan pertanyen a l'editorial Canosa, estan sota la referència "Fot. Canosa", sense identificar l'autor.

Un cop consultats els sobres originals de protecció, 11 porten la inscripció E. Canosa, amb una cal·ligrafia clarament diferent a la resta. La E. inicial tant pot fer referència a Emilio Canosa com a l'editorial Canosa.

Sobre la col·lecció de fotografies de l'obra de Gaudí, hi ha una referència a la sobrecoberta posterior del llibre facsimil *Gaudí 1928: J.F. Ràfols, F. Folguera, Ed. Canosa*. Barcelona: ETSAB, 2011: "la part gràfica es completa, a més, amb un ampli reportatge fotogràfic que va realitzar especialment per la publicació l'editor i arquitecte Mariano Canosa".

Una altra referència es troba als preliminars de *Fragments de Gaudí: Gaudí a través de les fotografies del fons Canosa*. Barcelona: Fundació Politècnica de Catalunya, 2000: "Per tal d'il·lustrar el llibre de Ràfols-Folguera, l'editorial Canosa encarregà fotografies a diversos arxius, al Temple de la Sagrada Família i, especialment, a l'acció personal del professor Emilio Canosa, el qual, entre els mesos d'agost i desembre de 1927, va realitzar 178 fotografies dels diferents edificis gaudinians"².

Donat que la bibliografia és contradictòria pel que fa a l'autoria de les imatges, les atribuïm a l'Editorial Canosa.

2.2. HISTÒRIA DEL PRODUCTOR

L'Editorial Canosa fou una empresa familiar fundada a Barcelona per Emilio Canosa Gutiérrez i els seus germans. Entre els anys 1921 i 1933, l'editorial va publicar una vintena de llibres d'art i arquitectura, entre els quals una majoria de traduccions d'obres estrangeres. Entre les publicacions de l'editorial destaca l'obra de Josep Francesc Ràfols i Francesc Florensa, *Gaudí* (1928), considerada la primera

² Bassegoda, Juan. "La col·lecció fotogràfica de l'Editorial Canosa". *Fragments de Gaudí: Gaudí a través de les fotografies del fons Canosa*. Barcelona: Fundació Politècnica de Catalunya, 2000; p. [6]

monografia sobre l'arquitectura de Gaudí. Publicada dos anys després de la seva mort, contenia nombroses fotografies i la reproducció dels documents provinents de l'arxiu de l'arquitecte abans que desaparegués amb l'incendi del seu obrador al juliol de 1936.

Nascut a l'Havana des d'on la família es traslladaria a Barcelona l'any 1902, Emilio Canosa Gutiérrez (18/9/1894-3/2/1971) va estudiar a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, obtenint el títol d'arquitecte l'any 1918. Dos anys després, va iniciar l'activitat com a editor amb la fundació de l'editorial Canosa, a la que s'anirien incorporant els seus vuit germans a partir del 1926. Del 1921 al 1932 fou professor auxiliar de "Geometria Descriptiva y Perspectiva" a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i el 1934 va ser nomenat catedràtic de "Tecnología de la Edificación" a l'Escola d'Arquitectura de Madrid, de la qual en seria director entre 1941 i 1952. Durant la guerra civil espanyola fou expulsat de la CNT i fugí al bàndol nacional. De la seva producció arquitectònica destaca el desaparegut Palau de l'Art Tèxtil, en el recinte de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929.

Marino Canosa Gutiérrez (7/9/1902-Barcelona, 29/6/1988), va estudiar arquitectura a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona on obtingué el títol l'any 1931. El mes de juny d'aquell any es va associar al GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània). A partir de 1939 i fins el 1972 va exercir com a catedràtic de "Geometria Descriptiva" a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

2.3. HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

El fons es va conservar al domicili familiar i seu de l'editorial Canosa al C/ Rosselló, 207, de Barcelona. Les plaques fotogràfiques es trobaven dins d'un moble de fusta (1 x 1 x 0.50 m) de 16 calaixos. D'aquest moble només en resten els calaixos mentre que les fotografies es conserven actualment amb el material i les condicions ambientals adequades.

2.4. DADES SOBRE L'INGRÉS

Després de la mort de Marino Canosa, el seu fill Santiago Canosa Reboredo va fer cessió gratuïta a l'ETSAB del fons fotogràfic i gràfic de l'editorial familiar. La donació es produí l'abril del 1996, segons consta en un document del 25 de juny de 2002, signat pel secretari de l'ETSAB, Ignasi Bonmatí Berenguer. El fons format per una sèrie de carpetes de làmines i llibres, es va dipositar a la Biblioteca.

El 1998 el fons fotogràfic, que es trobava a la Càtedra Gaudí, es va traslladar a l'Escola de Fotografia de Terrassa per a la seva conservació i catalogació i posteriorment fou dipositat Centre de la Imatge i la Tecnologia Multimèdia (CITM)³.

³ En un conveni, signat el 30 d'abril de 1999 entre el director de la Càtedra Gaudí, Joan Bassegoda Nonell, i la presidenta de la Fundació Politècnica de Catalunya, Mercè Sala Schnorkowski, s'acordava la cessió del fons fotogràfic Bassegoda de la Càtedra Gaudí en dipòsit al Centre de la Imatge i la Tecnologia Multimèdia (CITM) per al seu inventari i classificació, la qual cosa es realitza entre el 1999

El 4 de juliol de 2012, Jaume Sanmartí i Verdaguer, en representació de la Càtedra Gaudí, rebé per part de la Fundació Politècnica de Catalunya les plaques fotogràfiques del Fons Canosa corresponents a la col·lecció d'imatges per a l'elaboració del llibre sobre Gaudí

El 3 de juliol de 2014, en un conveni de col·laboració entre la Universitat Politècnica de Catalunya i la Fundació Politècnica de Catalunya, s'acordà el retorn de forma definitiva i gratuïta de la totalitat del fons fotogràfic, que inclou tota la resta del Fons Canosa, de la Càtedra Gaudí a l'ETSAB. El present conveni substitueix i deixa sense efectes els convenis anteriors, signats el 30 d'abril de 1999 i el 12 de desembre de 2008.

L'octubre de 2014 es traslladà el fons fotogràfic que per raons de conservació i organització, es va ubicar al magatzem de la Biblioteca de l'ETSAB.

3. ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

3.1. ABAST I CONTINGUT

El fons està format per 1851 fotografies, de les quals 1787 son negatius en placa de vidre i 64 en suport flexible; i per 48 volums, principalment carpetes de làmines i monografies d'art i arquitectura.

Pel que fa al contingut, 1560 plaques corresponen a fotografies d'arquitectura popular, religiosa i monumental d'Espanya (principalment del centre i el nord). Són imatges realitzades per a l'edició de les diferents publicacions de l'editorial.

Algunes plaques reproduïxen les cobertes dels llibres publicats per l'editorial: *Gaudí*; *Heráldicas Montañesas*; *Empleo del hierro en la construcción*; *El Hierro forjado espanyol*; *Proyectos de mobiliario y decoración Ingleses* ; *Estampas de Zurbarán*; *Casas de campo españolas*; *El Caserío vasco* i la *Historia de la Arquitectura por el método comparado* de Sir Banister Fletcher, traduïda i adaptada per l'arquitecte Andrés Calzada Echevarría qui dedicà una part a l'arquitectura espanyola, amb dibuixos de Marino Canosa.

Les dates extremes de la col·lecció fotogràfica són 1909-1929. Les dates més freqüents són 1927-1928.

i el 2007. El 16 de març de 2004, en un document signat per Jaume Sanmartí Verdaguer i Joan Bassegoda Nonell, s'acordava que la cessió en dipòsit de l'Arxiu fotogràfic de la Càtedra Gaudí (inclòs l'arxiu Bassegoda) a l'Escola de Fotografia de la Fundació Politècnica de Catalunya, no implicava la pèrdua de la propietat per part de l'ETSAB i, en conseqüència, es deixava sense efecte el conveni de 1999.

De les 240 plaques corresponents a fotografies de l'obra de Gaudí, 178 van ser realitzades per il·lustrar la monografia de J.F. Ràfols i F. Folguera (1928), tot i que finalment se'n van publicar unes 100. Entre les imatges, algunes inèdites, trobem els principals edificis de Gaudí, mobiliari, maquetes i reproduccions de plànols, croquis, dibuixos i portades de diaris amb la notícia de la mort i enterrament d'Antoni Gaudí.

Aquestes fotografies es va realitzar entre el anys 1927 i 1928; les que estan datades, es van fer entre juliol i desembre de 1927. En base a aquesta informació i tenint en compte que el llibre es va publicar el 1928, quan no hi ha data hem pres l'any 1927 com el de la producció més probable de les fotografies.

Les dates de publicació del fons bibliogràfic són 1870-1932. La col·lecció recull sobretot carpetes de làmines d'arquitectura, mobiliari, decoració, ornamentació, jardins, escultura. Alguns títols són els de les obres originals que l'editorial Canosa va publicar traduïts al castellà.

3.2. SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

El fons està dividit en dues parts: fotografies i carpetes de làmines.

El fons fotogràfic està organitzat geogràficament, tot i que hi ha unes caixes amb el nom "General", que contenen imatges de diferents llocs.

La col·lecció d'imatges sobre l'obra de Gaudí està organitzada per formats i ordenada segons un número correlatiu de l'1 al 184 i del 1758 a la 1812 i 1833, que corresponen al número d'inventari del FF_012728 a FF_012967

Part del les carpetes de làmines estan catalogades i es troben agrupades sota el Portal Fons Editorial Canosa que es pot consultar des de la fitxa del [Fons Editorial Canosa \(1921-1933\)](#) al catàleg de la Biblioteca de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura.

3.3. INFORMACIÓ SOBRE AVALUACIÓ, TRIA I ELIMINACIÓ

Tota la documentació és de conservació permanent.

3.4. INCREMENT

No es preveuen increments d'aquest fons.

4. ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

4.1. CONDICIONS D'ACCÉS

Documentació digitalitzada d'accés lliure des del dipòsit de l'Arxiu EtsaB · Càtedra Gaudí d'UPCommons.

4.2. CONDICIONS DE REPRODUCCIÓ

Cal citar el fons de la manera que s'indica a continuació:

Fons Editorial Canosa (1921-1933). Arxiu EtsaB · Càtedra Gaudí. Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB). Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

4.3. LENGÜES I ESCRIPTURES DELS DOCUMENTS

Les referències textuais de les localitzacions escrites als sobres de protecció, quan n'hi ha, són en llengua castellana.

Els llibres de la donació, són majoritàriament en francès, tot i que també n'hi ha en alemany, italià, castellà, polonès i anglès.

4.4. CARACTERÍSTIQUES FÍSIQUES I REQUERIMENTS TÈCNICS

El conjunt de fotografies no presenta cap afectació greu. Només algunes plaques tenen afectacions puntuals que necessiten restauració.

Núm. 0113 Esquerdada costat dret, centre

Núm. 0162 Deteriorament químic

Núm. 1760 placa trencada

Núm. 1787 placa trencada, enganxada amb cinta adhesiva

Núm. 1788 placa trencada, enganxada amb cinta adhesiva

Núm. 1804 placa trencada en dos parts

Núm. 1807 placa trencada, enganxada amb cinta adhesiva

Núm. 1808 placa trencada enganxada a un tros de plàstic

Per a la correcte visualització de les plaques cal una taula de llum.

4.5. INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

Inventari i catalogació de la col·lecció d'imatges de l'obra de Gaudí.

Inventario Fondo Canosa (Noviembre 2004). Llista realitzada pel CITM i ordenada alfabèticament per municipi.

García Sánchez, Andreu. Informe Reial Càtedra Gaudí. Segunda parte: Fons Canosa, 2001.

Llista alfabètica dels llibres i col·leccions de làmines de la donació (abril de 1996).

5. ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

5.1. EXISTÈNCIA I LOCALITZACIÓ DELS ORIGINALS

Els originals es troben a:

Universitat Politècnica de Catalunya

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona

Arxiu EtsaB · Càtedra Gaudí

Avda. Diagonal, 649

08028 Barcelona

5.2. EXISTÈNCIA I LOCALITZACIÓ DE LES REPRODUCCIONS

El fons fotogràfic Canosa està inventariat i digitalitzat. La col·lecció de fotografies sobre l'obra de Gaudí està digitalitzada i catalogada.

La majoria de les imatges de l'obra de Gaudí estan publicades a les diferents edicions del llibre Ràfols, J.F., Florensa, F. *Gaudí*. Barcelona: Canosa.

5.3. DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Arxiu Històric del COAC

El 1996 l'Arxiu Històric del COAC rep per donació l'arxiu professional de l'arquitecte Marino Canosa. La documentació està formada per 158 expedients realitzats entre 1925 i 1981.

Càtedra Gaudí - Canosa Fotos - Caixa 3.7

Informació recollida per la Càtedra Gaudí:

149 còpies positives de les imatges de l'obra de Gaudí.

Informació relacionada amb l'exposició "Fragments de Gaudí: Gaudí a través de les fotografies del fons Canosa", celebrada al Museu de la Sagrada Família de l'1 de juny al 25 de setembre del 2000 (programes de mà, recull de premsa i fotografies de la inauguració).

Informació relacionada amb el lliurament, per part del diari *El Mundo Catalunya*, de 45 imatges en format postal de l'obra de Gaudí del Fons Canosa. Lliurament fet en ocasió de l'any Gaudí 2002.

5.4. BIBLIOGRAFIA

Fragments de Gaudí. Barcelona : Fundació Politècnica de Catalunya, 2000.

Fragmentos de Gaudí. Madrid : Fundación COAM, 2002

Gaudí 1928 : J.F. Ràfols, F. Folguera, Ed Canosa. Ed. Facsímil. Barcelona: ETSAB : Iniciativa Digital Politècnica, Publicacions Acadèmiques UPC, 2011

Ràfols, J. F., Florensa, F. *Gaudí.* Barcelona : Canosa, 1928

6. ÀREA DE NOTES

6.1. NOTES

7. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

7.1. AUTORIA I DATA (ES)

Meritxell Albet, setembre de 2022.

7.2. FONTS

La pròpia unitat de descripció.

Carmen Rodríguez Pedret, coordinadora científica de la Càtedra Gaudí i Neus Vilaplana Moreno, cap de la Biblioteca Oriol Bohigas de l'ETSAB

Documentació administrativa de l'ETSAB.

Fragments de Gaudí. Barcelona : Fundació Politècnica de Catalunya, 2000.

García Sánchez, Andreu. Informe Reial Càtedra Gaudí. Segunda parte: Fons Canosa, 2001.

Navascues, P. Los libros de arte y arquitectura de la Editorial Canosa. Dins: *Fragmentos de Gaudí.* Madrid : Fundación COAM, 2002.

Projecte d'ordenació del fons fotogràfic de la Càtedra Gaudí-ETSAB-UPC. Primera Fase, Barcelona, Maig de 2015.

Publicaciones de arquitectura : catálogo ilustrado primavera 1929. Barcelona : Canosa, 1929.

Per a la col·lecció d'imatges de l'obra de Gaudí

Gaudí 1928 : J.F. Ràfols, F. Folguera, Ed Canosa. (Ed. Facsímil). Barcelona: ETSAB : Iniciativa Digital Politècnica, Publicacions Acadèmiques UPC, 2011.

Ràfols, J.F., Folguera, F. *Gaudí.* Barcelona: Canosa, 1928.

7.3. REGLES I CONVENCIONS

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius, 2007.